

Piotr Kulbcki

Msza o Nawiedzeniu NMP w okresie Adwentu

Salvatoris Mater 5/4, 47-60

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Nawiedzenie Najświętszej Maryi Panny - podróż Maryi w stanie błogosławionym i Jej spotkanie ze św. Elżbietą, także brzemienną, relacjonuje Ewangelia według św. Łukasza (1, 39-56). Wydarzenie to ściśle wpisuje się w ciąg tych wydarzeń historii zbawienia, gdy *nadeszła pełnia czasu* (Ga 4, 4). Adwentowe czuwanie, kierując naszą myśl ku ostatecznemu przyjsciu Pana równocześnie uobecnia w liturgii wydarzenie nawiedzenia, przenosząc nas do czasu poprzedzającego objawienie Pana, do czasu poprzedzającego działalność Jego Poprzednika, Jana Chrzciciela.

1. Adwentowe czuwanie z Maryją

Adwent stanowi szczególny okres w liturgii Kościoła. Kształtował się on od początku jako element wtórny w stosunku do świętowania misterium wcielenia Słowa Bożego. W starożytnym Rzymie terminem *adventus*, będącym tłumaczeniem greckiego *epifaneia* i *parusia*, określano oficjalny przyjazd, odwiedzin dygnitarza państwowego po objęciu urzędu, zaś w języku religijnym terminem tym nazywano coroczne przybywanie bóstwa do świątyni czy miejsc uprzedniej manifestacji. Obchód

Ks. Piotr Kulbacki

Msza o Nawiedzeniu NMP w okresie Adwentu

SALVATORIS MATER
5(2003) nr 4, 47-60

rocznicowy utożsamiano z uświęcającym działaniem bóstwa przebywającego między wyznawcami. Chrześcijanie zaadaptowali ten termin na oznaczenie przyjścia Chrystusa w podwójnym znaczeniu – zarówno pierwszym w ludzkiej naturze, jak i ostatecznym w chwale¹.

Podjęcie w Adwencie wątku tematycznego związanego z *nawiedzeniem* jest dość oczywiste ze względu na opisy biblijne wiążące wcielenie Syna Bożego z posłannictwem Jana Chrzciciela. Dlatego liturgia Adwentu wielokrotnie przywołuje jego postać, codziennie zaś w II prefacji adwentowej, przewidzianej na dni 17-24 grudnia. Prefacja ta, podejmująca temat dwu oczekiwań na przyjście Chrystusa wskazuje na postać Poprzednika. Natomiast podczas *nawiedzenia* Zbawiciel, choć jeszcze ukryty w łonie Maryi, przybył na spotkanie św. Jana. Stanowiło to dla domu Zachariasza *adventus* Pana.

¹ B. NADOLSKI, *Liturgia*, t. II: *Liturgia i czas*, Poznań 1991, 109.

Początkowo przygotowanie do obchodu tajemnicy wcielenia miało charakter praktyki postu. Adwentowe czuwanie spotykamy najwcześniej w liturgii galijskiej i hiszpańskiej w IV w. Okres postu przygotowującego do świętowania tajemnicy wcielenia rozciągał się niekiedy na 40 dni (tak jak do dziś na Wschodzie), obejmując 6 niedziel. Już pod koniec IV wieku spotykamy praktykę wezwania do uczęszczania do kościoła od 17 grudnia aż do Bożego Narodzenia i Epifanii. Dopiero od Grzegorza Wielkiego ustabilizował się czas trwania Adwentu obejmującego 4 tygodnie i będącego przygotowaniem do Bożego Narodzenia. Natomiast wątek eschatologiczny czuwania adwentowego przeniknął do rytu rzymskiego z liturgii galijskiej². Odnowiona po soborze liturgia Adwentu ukazuje perspektywę oczekiwania na paruzję oraz, szczególnie po 17 grudnia, przygotowania do Bożego Narodzenia³. Okres ten nabrał w dzisiejszej liturgii charakteru oczekiwania radosnego. Obecność w liturgii adwentowej postaci Maryi jest implikowana przez wątek upamiętnienia tajemnicy wcielenia. Jej rolę podkreśla liturgia ostatnich ośmiu dni przed narodzeniem Pana. W naturalny bowiem sposób, obchodząc narodziny Zbawiciela, kierujemy nasze myśli ku Jego Matce.

Dlatego stara tradycja, sięgająca w Polsce XIII wieku, nawiązywała w okresie Adwentu do maryjnego charakteru obchodu Bożego Narodzenia i proponowała tzw. roraty. Niezwykle popularne aż do dzisiejszych czasów jest wykorzystanie na mocy różnych przywilejów możliwości odprawiania Mszy świętej o charakterze wotywnym, której formularz nawiązuje do tajemnicy zwiastowania⁴.

Mszał Pawła VI przewidywał tylko jeden formularz *O Matce Bożej w okresie Adwentu*, wykorzystujący II prefację adwentową. Tymczasem promulgowany 15 sierpnia 1986 roku *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*⁵ znacznie rozszerza euchologię. Przewiduje on bowiem możliwość użycia trzech formularzy mszalnych przewidzianych na okres liturgiczny. Każdy formularz posiada własną prefację. Modlitwy euchologiczne podejmują trzy tematy: pierwszy formularz jest zatytułowany *Najświętsza Maryja Panna, wybrana Córka Izraela*. Drugi - *Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Zwiastowania Pańskiego*

² M. KUNZLER, *Liturgia Kościoła*, Poznań 1999, 664-667.

³ M. SODI, *Rok liturgiczny i słowo Boże. Tematy orędzia okresów: Bożego Narodzenia i Wielkanocy*, w: *Łądzkie sympozja liturgiczne II*, red. A. DURAK, Kraków 2000, 206-208.

⁴ B. NADOLSKI, *Liturgika...*, 112.

⁵ CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine, I*, Libreria Editrice Vaticana 1987; pol.: *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998.

odpowiada formularzowi Mszy o Matce Bożej w okresie Adwentu z mszału Pawła VI uzupełnionemu o własną prefację. Natomiast trzeci to *Nawiedzenie Najświętszej Maryi Panny*.

Wraz z nową eucharystią przewidziano w równocześnie promulgowanym *Lekcjonarzu do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*⁶ możliwość wybrania specjalnych czytań. Dla Mszy o Nawiedzeniu Najświętszej Maryi Panny są to następujące teksty: So 3, 14-18a (*Król Izraela, Pan, jest pośród ciebie*); Pnp 2, 8-14 (*Nadchodzi umiłowany*); jako psalm responsoryjny - Iz 12, 2. 3-4 bcd. 5-6 (*Wielki jest wśród ciebie Święty Izraela*); Łk 1, 39-56. Zawarty w *Zbiorze* obraz Maryi ujawnia „adwentowe” cechy Jej osoby i Jej dzieła⁷.

W ten sposób dokonał się kolejny etap soborowej odnowy kultu Najświętszej Maryi Panny przedstawiony przez VIII rozdział Konstytucji dogmatycznej o Kościele, a rozwinięty w programowej adhortacji apostołskiej Pawła VI *Marialis cultus* – posoborowej *magna charta* kultu maryjnego⁸. Struktura *Zbioru* jest wierną aplikacją nauczania soborowego⁹. Dlatego możemy zaliczyć go do elementarza formacji chrześcijańskiej.

2. Pod tchnieniem Ducha Świętego

Poniżej skoncentrujemy się na eucharystii adwentowej Mszy o *Nawiedzeniu Najświętszej Maryi Panny*. Inspiracją dla tego formularza są wydarzenia opisane w Ewangelii według św. Łukasza (Łk 1, 39-56)¹⁰. Już kolekta ujawnia niezwykłą dynamikę modlitw omawianego formularza: *Boże, Zbawco ludzkości, Ty przez Najświętszą Maryję Pannę, która jest arką Nowego Przymierza, wniosłeś w dom Elżbiety zbawienie i radość; spraw, abyśmy posłuszni natchnieniu Ducha Świętego mogli nieść Chrystusa Braciom i wielbić Ciebie hymnem chwały i świętością obyczajów.*

⁶ CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Lectionarium pro missis de Beata Maria Virgine, II*, Libreria Editrice Vaticana 1987; pol.: *Lekcjonarz do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998.

⁷ J. GÓRZYŃSKI, *Mysli przewodnie „Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie” ze szczególnym odniesieniem do życia konsekrowanego*, „Anamnesis” 32(1/2003) 55.

⁸ PAWEŁ VI, Adhortacja apostołska *Marialis cultus*, Lublin 1990, 11-12.

⁹ J. GÓRZYŃSKI, *Matka Boża w Misterium Paschalnym w świetle formularzy Okresu Paschalnego Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*, Warszawa 1999, 58.

¹⁰ Por. S. CZERWIK, *Maryja wzorem współdziałania Kościoła z Ojcem, Synem i Duchem Świętym w celebracji Eucharystii według „Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie”*, „Salvatoris Mater” 2(2000) nr 3, 163.

W inwokacji tej kolekty zwracamy się do Boga jako Zbawcy ludzkości. Samo wezwanie Boga ma być znakiem nawiązanego dialogu między Nim a ludem uczestniczącym w świętym Zgromadzeniu¹¹. Pojawiający się w inwokacji pierwszy predykat Boga *Zbawca ludzkości* wprowadza nas w klimat wydarzeń historii zbawienia. Zbawienie jest darem Bożym, to Bóg jest głównym sprawcą dzieła zbawienia. Kolekta kończąca obrzędy wstępne Mszy świętej motywuje nas do modlitwy i równocześnie uświadamia, że Bóg działał nie tylko w historii, ale swój zamysł zbawczy realizuje *hic et nunc*.

Istotną rolę w tych wydarzeniach odegrała Maryja. Kolekta wspomina dzieła poprzez Nią dokonane. Skoro Bóg działa stale dla zbawienia swego ludu, to i Ona jest w obecnym okresie historii zbawienia narzędziem woli Bożej. Przez Nią dokonuje się w obecnej godzinie realizacja Bożego planu zbawienia, jest Ona narzędziem, którym dziś posługuje się Bóg¹².

Rolę, jaką spełnia w historii zbawienia Najświętsza Maryja Panna, definiuje w omawianej kolekcie określenie *arka Nowego Przymierza*. Maryja jest rozpoznawana przez Kościół jako antytyp starotestamentowej *arki Przymierza*, która wypełniona znakami Przymierza, jako jego pieczęć symbolicznie towarzyszyła ludowi w czasie wędrówki przez pustynię. Maryja natomiast niesie do Elżbiety w swym łonie Słowo Wcielone – najpełniejszy znak przymierza Boga z ludźmi (Hbr 1, 1). Już nie znak tablic Prawa, ale Syn Boży! *Katechizm Kościoła Katolickiego* podkreśla, że w Starym Testamencie istniały znaki, które w sposób symboliczny miały prowadzić do zbawienia przez Słowo Wcielone. Takim znakiem była właśnie *arka Przymierza*¹³. Podobnie jak *arka* w Starym Testamencie wiodła lud, była dlań punktem (znakiem) odniesienia, tak Kościół widział zawsze w Maryi drogowskaz, więcej – wzór do naśladowania dla ludu pielgrzymującego drogami wyznaczonymi przez Nowe Przymierze. Teraz Maryja towarzyszy ludowi Nowego Testamentu, tak jak niegdyś *arka* na pustyni prowadziła lud Starego Przymierza (por. Ap 21, 3).

Tytuł *arki Nowego Przymierza* nabiera szczególnego charakteru w okresie Adwentu, gdy obchodząc tajemnicę wcielenia, wspominamy nawiedzenie Elżbiety przez Maryję. Przecież wydarzenie to ma miejsce na przełomie czasów Starego i Nowego Testamentu. Maryja udaje

¹¹ A. ŻADŁO, *Eklezjologiczny wymiar kolekt Adwentu w Mszale Rzymskim Pawła VI. Studium lingwistyczno-teologiczne*, Kraków 2002, 25.

¹² GABRYEL MAR [F. Blachnicki], *Tajemnica Nawiedzenia trwa*, „Eleuteria” (1/1988) nr 18, 2-4.

¹³ KKK 2130.

się do Elżbiety, która nosi w swym łonie największego i ostatniego proroka Starego Przymierza. Natomiast Niepokalana, pełna Ducha Świętego, wraz ze swoim *fiat* jest pierwszym *nowym człowiekiem*, jest już człowiekiem Nowego Przymierza.

Ewangelista pomija w tej scenie rolę Zachariasza, który jako „niemówiący” aż do narodzin św. Jana Chrzciciela pozostaje w tle opisywanych w Ewangelii wydarzeń. Brzemienna Słowem udaje się do św. Elżbiety. Maryja w ten sposób zwiastuje domowi Zachariasza *zbawienie i radość*. Dopełnieniem tego spotkania, owocem zwiastowania *zbawienia i radości* będzie prorocki hymn chwały wyśpiewany przez Zachariasza za kilka miesięcy, gdy odzyska mowę po narodzinach Jana Chrzciciela, kiedy zrealizuje się zapowiedź archanioła Gabriela. Zachariasz będzie błogosławił Boga, który *nawiedził lud swój i wyzwolił go, i moc zbawczą nam wzbudził w domu sługi swego, Dawida* (Łk 1, 68-69).

Trzymiesięczny pobyt Maryi u Elżbiety (Łk 1, 56) staje się dla domu Zachariasza źródłem radości i błogosławieństwa. Figurą tego spotkania jest trzymiesięczny pobyt *arki Przymierza* w domu Obed-Edoma. W czasie tym *Pan błogosławił domowi Obed-Edoma i wszystkiemu, co miał* (1 Krn 13, 14). Podobnie pobyt Maryi, brzemiennej, niosącej w swym łonie Zbawiciela, Mesjasza staje się źródłem błogosławieństwa dla domu Elżbiety. Równocześnie scena nawiedzenia (Łk 1, 43. 56) ujawnia zbieżność konstrukcji i słów z opisem przeniesienia *arki* do Jerozolimy (2 Sm 6, 9. 11)¹⁴. Teraz już nie Prawo porządkuje relacje człowieka z Bogiem, ale Słowo odwieczne. To Druga Osoba Trójcy Przenajświętszej - Syn Boży - wprowadza nowy ład w historię zbawienia, nową jakość. Jest to przymierze wypisane nie na kamiennych tablicach (por. Hbr 9), ale przymierze zawarte przez Niego na Krzyżu, a zapisane w sercach ludzkich. Znak *arki Nowego Przymierza* wskazuje na przymierze serca¹⁵.

Omawiana przez nas kolekta jest sformułowana bardzo precyzyjnie – to nie Maryja wniosła zbawienie i radość do domu Elżbiety, ale uczynił to sam Bóg poprzez Maryję – *arkę Nowego Przymierza*.

Perspektywa ta jest bardzo ważna, szczególnie wobec popularnego przekazu ukazującego cel pobytu Maryi jako pomoc brzemiennej krewnej. Siła tego stereotypu może zatrzeć obraz misji od Boga,

¹⁴ R. LAURENTIN, *Matka Pana. Krótki traktat teologii maryjnej*, Warszawa 1989, 45-46. Oczywiście określenia *arka Nowego Przymierza* i *nowa Córa Syjonu* nie pojawiają się bezpośrednio w Piśmie świętym, na co zwracają uwagę dokumenty dialogu ekumenicznego. S.C. NAPIÓRKOWSKI, *Matka mojego Pana*, Opole 1988, 48.

¹⁵ Por. J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1996, 77.

jaką spełnia Maryja. Jest to misja przygotowania do wystąpienia Mesjasza i Jego poprzednika. Jest to misja pierwszego *nowego człowieka* niosącego Jezusa Chrystusa. Dlatego już w łonie Elżbiety Jan rozpoznaje Zbawiciela. Szczytem spotkania dwu niewiast noszących w swych łonach głównych bohaterów wydarzeń, do których dojdzie za trzydzieści lat nad Jordanem, staje się hymn wyśpiewany przez Maryję. I dlatego scena ta zapisała się w pamięci Kościoła utrwalona na kartach księgi natchnionej. Kościół zaś upatruje w hymnie Maryi wzór postawy uwielbienia i dziękczynienia, kształtując swą codzienną modlitwę wieczorną w oparciu o Jej słowa natchnione (Łk 1, 46-55). W ten sposób Maryja staje się wzorem dla chrześcijanina, który powinien Ją naśladować¹⁶.

Bóg wniósł w dom Elżbiety *zbawienie i radość*. Słowa te przypominają nam o głównym nurcie soteriologicznym przenikającym cały Stary i Nowy Testament. Zbawienie, oczekiwane przez pokolenia, w języku biblijnym oznacza to samo co wyzwolenie. Nawiedzenie domu Elżbiety przez Najświętszą Maryję Pannę staje się znakiem wyzwolenia z niewoli grzechu (por. Łk 1, 68-79) – ujawnia go radość, poruszenie św. Jana w łonie matki. Źródła radości wytryskują tam, gdzie jest zbawienie, gdzie chrześcijanin zostaje uwolniony z więzów grzechu¹⁷.

Dlatego też tradycja Kościoła odczytała mesjańskie proroctwa jako figurę Kościoła i Maryi zarazem. Myśl tę prezentuje tekst z Księgi Sofoniasza zaproponowany jako pierwsza lekcja do wspomnianej Mszy (So 3, 14-18a) oraz inne teksty mesjańskie (np. Iz 62, 11; Za 2, 14). Czas radości Izraela, czas radości Córy Jeruzalem, czas radości Córy Syjońskiej, pośród której jest Pan, Król Izraela, zapowiada *nową Córę Syjonu*, która wydała na świat Mesjasza. Jak podkreśla *Konstytucja dogmatyczna o Kościele*, zamyka Ona poczet niewiast Starego Testamentu z wiarą oczekujących obietnicy¹⁸. Zresztą konstrukcja i słowa wypowiedzi anioła Gabriela skierowanej do Maryi (Łk 1, 28-33) są prawie dosłownym odwzorowaniem proroctwa Sofoniasza (So 3, 14-17)¹⁹.

W części deprekatywnej omawianej kolekty odczytujemy prośbę skierowaną do Boga, która jest poprzedzona określeniem usposobienia, z jakim winniśmy uczestniczyć w misji zbawczej Kościoła mającej swój prawzór w spotkaniu Maryi i Elżbiety. Mamy być *posłuszni*

¹⁶ F. BLACHNICKI, *Tajemnica wielka – w Chrystusie i w Kościele. Charyzmat maryjny Ruchu Światło-Życie*, w: TENŻE, *Charyzmat Ruchu Światło-Życie. Teksty podstawowe*, Lublin 1996, 65.

¹⁷ Por. A. ŻADŁO, *Eklezjologiczny wymiar kolekt Adwentu...*, 202-203.

¹⁸ LG 55; KKK 489. Por. E. ADAMIAK, *Milcząca obecność*, Warszawa 1999, 67-99.

¹⁹ R. LAURENTIN, *Matka Pana...*, 42-43. Zob. powyżej przypis 13.

natchnieniu Ducha Świętego. Słowa te odnoszą nas do postawy Maryi przyjmującej, akceptującej słowo skierowane od Boga przez archanioła Gabriela. Życzenie wyrażone w kolekcie nie jest prośbą abstrakcyjną. Przecież w szkole Maryi możemy i powinniśmy uczyć się posłuszeństwa natchnieniom Ducha Świętego²⁰. Adhortacja *Marialis cultus* podkreśla ten rys duchowości Maryi, przypominając Jej tytuł *Dziewica słuchająca*²¹.

Idąc tropem duchowości kolbiańskiej, możemy dostrzec, że właśnie posłuszeństwo Bogu, Jego natchnieniom, kierowanym poprzez aniołów lub bezpośrednio do serca, wyróżnia Niepokalaną, bowiem to posłuszeństwo czyni Ją wolną od wszelkiego odruchu egocentryzmu. Dlatego F. Blachnicki wskazuje, że *Nie-pokalana* jest całkowicie *od-dana* by czynić dar z siebie, czyli jest najpełniejszym urzeczywistnieniem osoby ludzkiej powołanej do posiadania siebie w dawaniu siebie, osoby realizującej się w postulowanym przez *Konstytucję duszpasterską o Kościele*²² bezinteresownym darze z siebie²³.

Podstawowe zadanie, o którym mówi kolekta, to *niesienie Chrystusa braciom*. Zadaniem każdego chrześcijanina jest dzielenie się Dobrą Nowiną ze swymi braćmi. Trzeba głosić Ewangelię, aby wnieść w ich dom *zbawienie i radość*. Zatem mamy upodobnić się do Maryi, która niosąc w swym łonie Jezusa, stała się narzędziem Boga w realizacji Jego odwiecznego planu zbawienia. Każdy chrześcijanin, który przecież przyjął Chrystusa jako swego Pana i Zbawiciela, niesie Go, niesie posłannictwo, jakim został obdarzony i do jakiego został wezwany. Maryja udająca się z pośpiechem do pewnego miasta w pokoleniu Judy (Łk 1, 39), antycypuje wyjście uczniów napełnionych Duchem Świętym poza Wieczernik - to wzór odważnej i swobodnej misji chrześcijanina podejmowanej po Pięćdziesiątnicy²⁴.

Zadanie to jest powiązane z *wielbieniem Boga hymnem chwały*. Znowu analogia chrześcijanina, niosącego Chrystusa w sercu swym braciom - do Maryi niosącej w swym łonie Jezusa do Elżbiety. To spotkanie będące źródłem radości zarówno dla Jana będącego jeszcze w łonie Elżbiety, jak i Niej samej wraz z otoczeniem, staje się wzorem spotkań ze Zbawicielem dla ludu Nowego Przymierza. Maryja na słowa błogosławieństwa, jakimi zostaje obdarzona przez Elżbietę, odpowiada hymnem uwielbienia Boga za wielkie dzieła, które uczynił

²⁰ F. BLACHNICKI, *Tajemnica wielka...*, 68.

²¹ MC 17.

²² LG 24c.

²³ F. BLACHNICKI, *Tajemnica wielka...*, 55.

²⁴ A. ŻADŁO, *Eklezjologiczny wymiar kolekt Adwentu...*, 228.

Jej – ze względu na Jej rolę w historii zbawienia²⁵. W kolekcje wyrażona jest także nadzieja, a nawet oczywiste życzenie, że i my, idąc do naszych braci, niosąc im Chrystusa, będziemy ogłaszać wielkie dzieła Boże, będziemy piewcami *hymnu chwały*.

Oprócz *hymnu chwały* kolekta wymienia jeszcze jeden element uwielbienia, który zaniesiemy naszym braciom: *świętość obyczajów*. Szkoła Maryi, której jesteśmy tu uczestnikami, prowadzi do przemiany życia. Wydaje się, że Msze o Najświętszej Maryi Pannie ogłoszone za czasu Jana Pawła II doskonale korespondują z całością nauczania tego pontyfikatu. Wszak w programowym liście na początek nowego tysiąclecia – *Novo millennio ineunte* – Papież, wskazując na priorytety duszpasterskie, na pierwszym miejscu wymienia *świętość*²⁶. Wezwania to zresztą pojawia się bardzo często w posłudze Jana Pawła II. Nietrudno wskazać wiele wypowiedzi papieskich zawierających je, szczególnie w ostatnich latach, np. podczas kanonizacji św. Kingi w Starym Sączu: *Bracia i siostry, nie lękajcie się chcieć świętości! Nie lękajcie się być świętymi! Uczynicie kończący się wiek i nowe tysiąclecie erą ludzi świętych!*²⁷. Omawiana kolekta przypomina nam zatem o podstawowych znakach czasu odczytywanych przez Kościół na przełomie tysiącleci.

Gdy zatem padają pytania o dalsze losy ludzkości, trzeba stale powracać do tajemnicy Wcielenia. Przyjście Pana Jezusa w ludzkiej naturze wniosło nową jakość w życie udręczonej grzechami ludzkości. Dopiero Maryja jest wolna od wszelkiego grzechu na mocy specjalnego przywileju, jakim została obdarowana jako Matka Pana; od tego czasu realne staje się życie w świętości – w ten sposób następuje realizacja Nowego Przymierza zawartego przez Jezusa Chrystusa w naszym imieniu.

3. Nowe stworzenie

Modlitwa nad darami kontynuuje prezentację roli Maryi w dziele zbawienia, odwołując się do Jej kolejnych przymiotów: *Wszchemogący Boże, niech nasze dary uświęci Duch Święty, który*

²⁵ Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika o Błogosławionej Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła *Redemptoris Mater* (25 III 1987), Libreria Editrice Vaticana 1987, 12.

²⁶ TENŻE, List apostolski na zakończenie Wielkiego Jubileuszu 2000 *Novo millennio ineunte* (6 I 2001), Poznań 2001, 30-31.

²⁷ TENŻE, *Msza święta kanonizacyjna błogosławionej Kingi* – homilia (16 VI 1999), w: JAN PAWEŁ II, Polska 1999. *Przemówienia i homilie*, Warszawa 1999, 233.

uksztaltował Najświętszą Maryję Pannę jako nowe stworzenie, aby z Niej, zroszonej łaską niebieską, narodził się owoc zbawienia, Twój Syn, Jezus Chrystus.

Maryja zostaje tu nazwana *nowym stworzeniem*. Już kolekta wskazywała na Maryję jako człowieka Nowego Przymierza – określanego przez św. Pawła mianem *nowego człowieka* (por. Ef 4, 24). Określenie *nowe stworzenie* dotyczące człowieka odkupionego pojawia się w tradycji biblijnej jako antytyp stworzenia pierwszego – oddalonego od Boga przez grzech (1 Kor 5, 17). Ta sama antyteza może być wyrażona w odniesieniu do Maryi analogiczną parą pojęć: *Ewa* i *nowa Ewa* (por. Rz 5, 12-21)²⁸.

Ujawniony w modlitwie nad darami cel, jaki przyświeca odwiecznym planom Bożym, jest następujący: takie ukształtowanie Maryi na *nowe stworzenie*, by napełniona łaską wydała na świat Syna - nazwanego Owocem zbawienia, czyli Bożej zbawczej interwencji już widocznej na arenie historii ludzkości. Bezpośrednim sprawcą owego wybrania, obdarowania, ukształtowania Maryi jest Duch Święty. Dlatego przez Ojców Tradycji Wschodniej jest nazywana *Panaghia* (Cała Święta), jako *wolna od wszelkiej zmazy grzechowej, jakby utworzona przez Ducha Świętego i ukształtowana jako nowe stworzenie*²⁹. W ten sposób modlitwa nad darami wskazuje na Ducha Świętego jako źródło uświęcenia Maryi, uzasadniając niejako postulat naszego posłuszeństwa Jego natchnieniom zawarty już wcześniej w kolekcie.

Wtedy zrozumiały staje się sens składania przez nas darów na ołtarzu, a także wszelkich darów, które są przez nie reprezentowane. Skoro uświęci je Duch Święty, to rzeczywiście zostaną przez Boga przyjęte, przemienione, zostanie im nadany nowy sens w historii zbawienia. Staną się wyrazem naszej drogi świętości. Radość eucharystyczna ma jednak swe źródło w *kenozie* Boga, Msza święta jest bowiem *żywym przedstawieniem ofiary Krzyża*³⁰. Nasze współofiowanie mszalne – poddanie się rzeźbiącej w nas *nowego człowieka* łasce – staje się w nas realizacją opiewanego przez modlitwę nad darami ukształtowania Maryi jako nowego stworzenia³¹.

²⁸ PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska o czci i naśladowaniu Najświętszej Maryi Panny, Matki Kościoła *Signum Magnum* (13 V 1967), Niepokalanów-Lublin 1996, 21; por. F. COURTH, *Mariologia – Maryja, Matka Chrystusa*, w: *Podręcznik teologii dogmatycznej*, t. 6, red. W. BEINERT, Kraków 1999, 149-150.

²⁹ LG 56, KKK 493.

³⁰ JAN PAWEŁ II, List apostolski o świętowaniu niedzieli *Dies Domini* (31 V 1998), Poznań 1998, 43.

³¹ P. KULBACKI, *Eucharystia i ewangelizacja młodzieży*, Łódź 1998, 253-260.

Wreszcie modlitwa *super oblata* określa Maryję jako *zroszoną łaską niebieską*. Stary Testament często przywołuje obraz pola nie zroszonego deszczem, które nie może wydać plonu (por. Am 4, 7; Lb 24, 7; Ez 22, 24). Określenie hebrajskie *zrosić* (używane w znaczeniu: obficie udzielić, uraczyć, nasycić, itp.) staje się symbolem obfitości w odniesieniu do dóbr materialnych i duchowych (por. Jer 31, 14; Ps 36, 9; 65, 12; Iz 55, 2)³².

4. Słowa prorocze

Prefacja omawianego formularza mszalnego zawiera następującą modlitwę: *[Boże,] Ty w proroczych słowach, wypowiedzianych przez Elżbietę pod natchnieniem Ducha, ukazujesz nam wielkość Najświętszej Maryi zawsze Dziewicy. Ponieważ uwierzyła Ona w obiecane zbawienie, matka Poprzednika nazwała Ją błogosławioną i uznała Ją za Matkę Pana, gdy pełniła posługę miłości.*

W przesłaniu niesionym w tej prefacji odnajdujemy interpretację wydarzeń opisanych w Ewangelii według św. Łukasza. Słowa pozdrowienia wypowiedziane przez Maryję na progu domu Zachariasza spotykają się z natchnioną odpowiedzią (Łk 1, 40-41). To Duch Święty nappełnił Elżbietę, która wypowiada słowo błogosławieństwa. Elżbieta pod Jego natchnieniem ukazuje, że Maryja jest wybrana spośród wszystkich niewiast. Wybranie to jest związane z wydaniem Potomstwa. Maryja została Matką Pana! Elżbieta słowa błogosławieństwa kieruje do Maryi, która *uwierzyła, że spełnią się Słowa Powiedziane Jej od Pana*.

W ten sposób po raz kolejny omawiana euchologia ukazuje nam rolę Ducha Świętego w spotkaniu Maryi i Elżbiety. Słowa wypowiedziane przez Elżbietę zostają określone jako *prorocze*. Nie są więc zwykłym pozdrowieniem, ale należy je odczytać jako słowo od Boga. Mamy zatem znów do czynienia z archetypem spotkania człowieka z Bogiem Wcielonym, spotkania, które jest kontynuowane w Kościele do końca czasów. Spotykając Boga, człowiek zostaje przebóstwiony, mówi w Jego imieniu. Prorokuje także Maryja, odpowiadając na pozdrowienie Elżbiety hymnem *Magnificat*, w którym *Córa Syjonu* modli się jak lud wybrany. To jest Jej psalm będący odpowiedzią na wielkie dzieła, których dokonał Pan w Niej i Jej ludzie³³. Hymn

³² *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, opr. M. Peter, M. Wolniewicz, t. II, Poznań 1984, 936.

³³ J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela...*, 58.

ten ma swój prawnik w tysiącletnim kantyku Anny - matki Samuela (1 Sm 2, 1-10)³⁴.

Dalsze słowa prefacji wskazują na *wielkość Maryi zawsze Dziewicy*. Maryja *uwierzyła w obiecane zbawienie*. W ten sposób zostaje przywołane wydarzenie *zwiastowania*, opisane nieco wcześniej w Łukaszej Ewangelii, którego echo wybrzmiewa w spotkaniu dwu Matek. *Uznając Maryję za Matkę Pana*, Elżbieta staje się zaraz po archaniele Gabrielu pierwszą Jej czcicielką³⁵. Prefacja ta ukazuje także postawę dyspozycyjności Maryi, gdyż *pełniła posługę miłości*³⁶.

5. Do wszystkich narodów

W *Modlitwie po Komunii* znów powraca element pneumatologiczny: *Boże, nasz Ojczy, niech Twój Kościół, wyposażony w Boskie sakramenty i napełniony Duchem Świętym, podąża z radością do wszystkich narodów, aby słuchając jego słów zbawienia, cieszyły się z dokonanego odkupienia i uznały Chrystusa za swego Zbawiciela*.

Modlitwa pokomunijna podkreśla, że Kościół istniejący w czasie obecnym uczestniczy w Boskim *kairos* zbawienia, bowiem jest *wyposażony w Boskie sakramenty i napełniony Duchem Świętym*. To niezwykle ważne przypomnienie dla tych, którzy przed chwilą spożyli Ciało i Krew Chrystusa. Wyrażają to prośby II Modlitwy Eucharystycznej: *aby Duch Święty zjednoczył nas wszystkich przyjmujących Ciało i Krew Chrystusa*; lub III Modlitwy Eucharystycznej: *abyśmy posileni Ciałem i Krwią Twojego Syna i napełnieni Duchem Świętym*. Uczta eucharystyczna włącza nas w historię zbawienia. Czyni nas jej uczestnikami poprzez znaki sakramentalne. Wprawdzie nie jesteśmy wolni od *wszelkiej zmały grzechu*, tak jak Maryja, ale poprzez sakramenty święte zostaliśmy uwolnieni od grzechu pierworodnego. Otrzymaliśmy Ducha Świętego już w sakramencie chrztu. Dalsze sakramenty pogłębiają tę więź łaski uświęcającej. Każde przyjęcie sakramentu Ciała i Krwi Pańskiej czyni nas uczestnikami budowania *koinonii* Kościoła³⁷.

Dokonując analizy *Modlitwy po Komunii*, trzeba znów odwołać się do wydarzenia spotkania dwu Niewiast. Elżbieta wyjawiała wów-

³⁴ R. LAURENTIN, *Maryja, Matka Odkupiciela*, Warszawa 1988, 41.

³⁵ Z. JANIEC, *Kult Maryi w Piśmie Świętym, Mszy świętej i Liturgii Godzin*, „Anamnesis” 32(1/2003) 89.

³⁶ B. NADOLSKI, *Maryja modelem uczestniczenia w Najświętszej ofierze Jezusa Chrystusa*, „Anamnesis” 32(1/2003) 67-68.

³⁷ Por. F. BLACHNICKI, *Kościół jako wspólnota*, Lublin 1994, 66-70.

czas, że spotkanie ze Zbawicielem wywołało wspaniałe doświadczenie matki, gdy dziecko *poruszyło się w jej łonie z radości*. To *poruszenie z radości* przypomina taniec Dawida przed arką Przymierza (2 Sm 6, 16)³⁸. Dlatego modlimy się, aby Kościół *podążył z radością do wszystkich narodów*. I choć słowa modlitwy po Komunii nie przywołują wprost Maryi, ani wydarzenia nawiedzenia, to odczytane w kontekście całej eucharystii wskazują, że już nie tylko Maryja nawiedza Elżbietę, ale cały Kościół, którego Maryja jest figurą³⁹, podąża do wszystkich narodów. Zbawienie staje się powszechną rzeczywistością. *Nawiedzenie* jawi się nam tutaj jako figura ewangelizacyjnej misji Kościoła skierowanej ku wszystkim ludom⁴⁰. Ta misja Kościoła polega przede wszystkim na głoszeniu *słów zbawienia*. Narody, do których dociera głoszenie Kościoła, niech uwierzą jak Maryja i cieszą się z *dokonanego odkupienia* i niech *uznają* tak jak Elżbieta Syna Maryi za swego Pana i Zbawiciela.

Zadanie to wszakże nie dotyczy tylko uformowanych już chrześcijan. Obrzędy przywróconego po Soborze katechumenatu opierające się na praktyce starożytnego wtajemniczenia dorosłych, już od kandydata do zawarcia przymierza chrzcielnego, oczekują udziału w ewangelizacyjnej misji Kościoła⁴¹. Zatem ujawnianą w adwentowej liturgii szkołę Maryi posłuszeństwa natchnieniom Ducha Świętego należy traktować jako elementarz formacji chrześcijańskiej⁴².

Na zakończenie należy jeszcze zauważyć, że temat *nawiedzenia* pojawia się w liturgii nie tylko w Adwencie (21 grudnia i w 4 niedzielę Roku C). Ma on także własne miejsce w roku liturgicznym – 31 maja, na krótko przed *narodzeniem św. Jana Chrzciciela*. Korzeniem tego święta jest obchodzone na Wschodzie w dniu 2 lipca *Złożenie drogocennej szaty naszej Pani, Najświętszej Bogarodzicielki* upamiętniające złożenie tej relikwii w sanktuarium Blacherne (Włachernie) w Konstantynopolu w 458 roku. Czyta się wówczas Ewangelię o odwiedzinach Maryi u Elżbiety wraz z *Magnificat*. W roku 1263

³⁸ Tam właśnie w gr. tłumaczeniu *Symmacha* użyte jest to samo słowo skiriataō. Współczesna technika pozwala nam oglądać, jak szczęśliwe dziecko wypowiada się przez jakby taneczne ruchy w łonie swej matki. R. LAURENTIN, *Maryja, Matka Odkupiciela...*, 37-38.

³⁹ F. COURTH, *Mariologia...*, 54. 74.

⁴⁰ P. KULBACKI, *Eucharystia i ewangelizacja...*, 292-296.

⁴¹ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1988, 19.

⁴² Por. W. DANIELSKI, J.J. KOPEĆ, *Liturgia szkołą duchowej formacji chrześcijańskiej*, „Liturgia Sacra” 1-2(1995) 19-30.

przejęli to święto franciszkanie, przesuając jego treść na wydarzenie spotkania dwu nienarodzonych jeszcze Dzieci. Mszał potrydencki wprowadził to święto do kalendarza ogólnego w dniu 31 maja⁴³.

Równocześnie wydarzenie *nawiedzenia* jest bardzo żywe w religijności ludowej. Wprawdzie *Dyrektorium o pobożności ludowej* nie wskazuje wśród przykładów nabożeństw na ten wątek tematyczny, także nie dostrzega go w Adwencie⁴⁴, to jednak istnieją liczne miejsca pielgrzymkowe przywołujące pamięć o biblijnym wydarzeniu, zaś w ukształtowanym w ostatnich wiekach różańcu, wśród pięciu tajemnic związanych z wcieleniem (tajemnice radosne) jest rozważana *tajemnica nawiedzenia*⁴⁵.

Adwentowy formularz *Nawiedzenie Najświętszej Maryi Panny* jest niezwykle cennym darem dla pogłębienia i rozwoju tradycyjnej religijności⁴⁶. Wykorzystanie go np. podczas licznie uczęszczanych w Polsce rorat – niektórzy uczestniczą w nich codziennie – wzbogaci wykorzystywaną euchologię. Kształtowana w pogłębiony sposób pobożność maryjna staje się źródłem rozpoznawania pneumatologicznego i w ogóle trynitarne wymiaru liturgii⁴⁷. Rozwój tradycji adwentowego czuwania z Maryją winien oprzeć się na poszerzeniu wykorzystywanych formularzy maryjnych w taki sposób, aby tak popularne zwyczaje towarzyszące roratom (lampiony, obrazki dla dzieci, zapalenie świec na Gloria, itp.) znalazły równowagę zarówno w zróżnicowaniu tekstów liturgicznych, jak i poprawnym kształtowaniu samej liturgii⁴⁸. Dzięki temu czytelniejszy i bliższy stanie się nam przykład Niepokalanej Dziewicy ukazwany w sprawowanej liturgii⁴⁹.

Ks. dr Piotr Kulbacki
Katolicki Uniwersytet Lubelski

ul. ks. F. Blachnickiego 2
PL - 34-450 Krościenko
e-mail: PiotrKulbacki@oaza.org.pl

⁴³ M. KUNZLER, *Liturgia Kościoła...*, 705.

⁴⁴ KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*, Poznań 2003, 96-105.

⁴⁵ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Rosarium Virginis Mariae* (16 X 2002), Poznań 2002, 20.

⁴⁶ Zob. P. GREGER, *Kult Maryjny w Polsce jako jedna z form pobożności ludowej*, „Anamnesis” 32(1/2003) 95-103.

⁴⁷ CZ. KRAKOWIAK, *Maryja wzorem trynitarnej pobożności chrześcijańskiej*, „Salvatoris Mater” 2(2000) nr 3, 141-142.

⁴⁸ P. KULBACKI, *Posługi liturgiczne w świadomości łódzkich licealistów*, „Liturgia Sacra” 3(1997) nr 1, 91-103.

⁴⁹ *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, w: *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie...*, 14-18.

La Messa della Visitazione nel tempo di Avvento

(Riassunto)

La visitazione di Maria nella casa di Elisabetta avviene prima della nascita di Gesù Cristo. E' ovvio dunque che questo evento viene ricordato nel tempo liturgico di Avvento.

Dopo aver delineato i principali tratti dell'attesa dell'Avvento con Maria, l'autore fa una analisi dei testi della messa. Da essi emerge l'immagine di Maria come l'arca della Nuova Alleanza che ci porta il Verbo di Dio, il Messia. Inoltre, la preghiera liturgica ci presenta Maria in quanto nuova creazione, santificata dallo Spirito Santo. La Vergine Maria nella visitazione ci dà l'esempio come portare, nella forza dello Spirito Santo, la buona novella sulla presenza del Messia in mezzo di noi.